

Марія Звіздецька: «У шістнадцять років я подумки прощалася з життям»

На Водохреще 1948 року її, 16-річну Марію Кравчук, військові із загону НКВС забрали із села Трубиці до слідчого ізолятора в Костопіль. Звідти відправили до Рівненської в'язниці, а згодом - до в'язниці в місто Дубно. Суд у складі «трійки» звинуватив дівчину у зв'язках з бандерівцями та засудив до 10 років каторги. У березні того ж року юну українську патріотку разом з іншими бранцями у холодному товарняку етапували до таборів ГУТАБУ. Каторгу відбувала в Мордовії під табірним номером 46.

Сьогодні Марії Пилипівні Звіздецькій (Кравчук) 88 років. Її родовід продовжують четверо дітей, семеро внуків та п'ятеро правнуків. Сама ж вона мешкає у своєму рідному селі Трубиці. Не думала-не гадала, що вулиця, на якій у 1968-му році звели свій дім, носитиме назву Героїв.УПА, а будинковий номер, за іронією долі, співпаде з табірним 46.

Ці символи щодня віддзеркалюють старожительці її страдницьку юність та нагадують про пережите.

**Розповідь про Марію Звіздецьку
читайте на 5 сторінці**

Марія Звіздецька: «У 16 років я подумки прощалася з життям»

- Мати народила мене 22 листопада 1931 року, - розповідає історію свого життя Марія Звіздецька. - Ми проживали в селі Трубиці. Мій батько Пилип був родом із села Жалин. Закінчив чотири класи польської школи і вважався грамотним чоловіком. Він одружився на моїй мамі Теклі і пристав у примаки.

Батько працював у лісі в польського гайового робітником. Контора лісництва розташовувалася в Яновій Долині. Іноді він брав мене з собою до лісу, садив на пеньку, а сам виконував роботу. Гайовий не забороняв батьку брати до лісу дитину. Він часто підходив до мене і пригощав цукерками, іноді давав копійки.

У нашому селі проживали українці, поляки та німці, та згодом німецькі сім'ї виїхали з Трубиць. Частина їхніх земель взяв в оренду мій дід Устин Курач. Всього в нього було 50 гектарів угідь. Дід був вмілим господарем. Звів дім під бляхою, клуню, стайню. Будівлі розміщувалися буквою «П». Дід тримав коней, худобу та іншу живність, та в 1941 році в село прийшли гітлерівські солдати, які все те господарство спалили.

У Яновій Долині діяв концлагір, де гітлерівці утримували військовополонених Червоної армії. Табір розташовувався на території базальтових кам'яноломів, куди возили полонених на роботу у кар'єр. Чимало людей помирало від голоду та знущань. Трупі закопували

на користь українських повстанців. В лісах, поблизу нашого села, діяв підрозділ сотенного Лиса, який був другом мого батька. Одного разу Лис викликав батька з хати і сказав, що треба поповнювати ряди повстанців, котрих вже багато полягло. Батько не відмовився і подався до лісу, а невдовзі загинув. Це сталося в бою у селі Головин. Там разом з батьком полягло дев'ять повстанців.

Коли нашу хату спалили більшовики, мати викопала землянку, в якій разом з нами жили інші наші родичі. Поряд з тією землянкою знаходилася криївка, в якій переховувалися два повстанці. У 1948 році, на Водохреще, моя мама з дядиною пішли до церкви у село Жалин. У той час один повстанець залишився у криївці, а інший, на псевдо «Дзвінок», пішов до магазину в Іваничі. Там його спіймали. Згодом в селі з'явився загін військових НКВС, котрих Дзвінок привів до нашої землянки. «Ну, Маріє, покажи криївку!». Я йому відповіла: «Ти знаєш, де вона, то веди!». Дзвінок з групою НКВДистів пішов, а ті, що залишилися, почали мене бити.

У нас був льох, де знаходилися батькові інструменти та збіжжя. Він був закопаний. Я повела більшовиків до того льоху. Коли його розкопали, то там вже нічого не було. Мене вкинули в той льох, а самі пішли штиркати штиками землю. Згодом до льоху зайшло двоє з

Марія Звіздецька (сидить з квітами) на святкуванні Дня Української повстанської армії в Гутвині

З Костополя мене відвезли до Рівненської в'язниці. Там перебували ув'язнені за різні злочини, серед них – багато політичних. У камері, до якої мене відправили, була старша жінка Галина з села Тайкури Здолбунівського району. Вона підійшла до мене і запитала, скільки мені років. Я відповіла: «Шістнадцять!». Галина пригорнула мене до себе і промовила: «У мене сестра Ганя така,

Григорів та Польши, які їм прислужували, завдали багато лиха населенню Трубиць та навколишніх сіл. Поляки, які жили в Яновій Долині, грабували наших людей. На захист українців стали загони Української повстанської армії, які почали організовуватись восени 1942-го. У квітні 1943 року повстанці провели збройну акцію в Яновій Долині, щоб роздобути вибухову речовину амоній, яким підривали базальт, та помститися полякам. Бій тривав два дні і завершив-

ся провальною збитком, бо думала, що зараз мене розстріляють. У цю мить почувся вибух. Повстанець, який залишився в криївці, підірвався гранатою. Мене ж забрали з собою в Костопіль до слідчого ізолятора, який знаходився на вулиці Коперніка. Там утримувалося багато різних людей. Наступного дня мама принесла мені передачу. Додому її вже не відпустили. Слідство тривало кілька тижнів. Я тоді всі сльози виплакала. «Трійка» присудила мені 10, а мамі 25 років тюрми.

лянку, щоб написала за мене касацію. Після того, як її розглянули, мене відправили до Дубенської тюрми, звідти – на пересильний пункт до Львова, де разом з іншими бранцями повантажили у вагони-товарняки і повезли у невідомість.

Прибули до Мордовії, де розташовувався Дубравлаг (Темниківські табори). Режимний табір, у якому утримували політ'язнів, знаходився у лісі. Нас одягли у спецформу, на спині і на правій полі якої були проштамповані номери. Мій

Із троюрідною сестрою Галиною Кравчук та донькою Тамарою

номер «46». Та ми змушені були ходити і відгукуватись, коли кликав конвоїр, а також під час ранкової та вечірньої перекличок. Мене відправили до першого табірного відділення, яке розміщувалося у фабричній зоні. У цій зоні були швейні цехи, в яких в'язні шили військоове обмундирування.

Годували нас погано, через знесилення люди хворіли. У цьому таборі зустріла своїх односельчанок - Марію Бонацьку, яку забрали прямо зі школи, та Лідію Ковальчук. У шостому табірному відділенні відбувала покарання моя мама.

Після шести років перебування в мордовському концтаборі мене разом з трьома іншими бранками етапували до пересильного табору у Свердловськ, комендантом якого був військовий із міста Суми, якого радянська влада засудила до 10 років позбавлення волі. Там зустріла звістку про смерть Сталіна.

Ув'язнені за побутові злочини, яким дали по 25 років, дуже голосили, а від коменданта почула: «Хай би він помер десять років тому». Комендант пересильного табору ознайомився з моєю справою, після чого покликав мене і став розпитувати, за що таку молоду

засудили? Я не знала, що казати, боялася, що правда повернеться проти мене. Розповіла, що наші люди жили під Польщею, а як встановилася Радянська влада, то вони не хотіли вступати до колгоспу, за що і засудили. Він розповів мені свою історію, як його, військового офіцера Червоної армії заарештували свої ж.

Із Свердловська завезли в Кіров, там працювала на лісоповалі.

У 1954 році мою справу переглянули. На пересуд повезли з групою бранок в якоесь невеличке містечко з конвоєм. Там повідомили, що ми вільні. Того ж року повернулася на Батьківщину. Мене забрав до себе двоюрідний батьків брат, дядько Адам. Хоча в них було троє своїх дітей, прийняли мене добре.

Згодом вийшла заміж за сусіда Федора Звіздецького. У 1968 році збудували у Трубицях хату. У нас народилося четверо дітей: дочки Тамара, Ольга, Наталія та син Володимир.

Дякую Богу, що оберігав мене у скрутний час і прошу, щоб зберіг Україну.

Олександр НИКОНЧУК

З чоловіком Федором Звіздецьким

З подругою Євгенією, 1954 р.